

PESTLE analýza

Analytická část

Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2014 - 2020

PŘÍLOHA 3

PESTLE analýza

PESTLE analýza slouží k posouzení a vyhodnocení okolních vlivů jak na konkrétní projekty, tak na ucelenou rozvojovou strategii. Tyto vlivy jsou rázu politického (P), ekonomického (E), sociálního (S), technologického (T), legislativního (L) či environmentálního €.

Politické prostředí

Politické prostředí v České republice

Česká republika je parlamentní demokracií s komplexní sítí formálně stabilních institucí. Tato formální stabilita se opírá o rigidní Ústavu ČR. S touto a dalšími odvozenými formálními charakteristikami do jisté míry koliduje skutečná politická situace a v souvislosti s tím i politická kultura. Funguje zde volební systém poměrného zastoupení, výsledkem čehož je trvalé prosazování principů reprezentativnosti na úkor principů vládní stability.

Od poloviny devadesátých let u nás nevznikají dostatečně konzistentní většinové vlády. Česká republika v Evropě patří spolu s Itálií do skupiny zemí s nejkratší průměrnou udržitelností vlády. Často je připomínáno, že současný nevyhovující volební systém vede k trvalému politickému patu, nemožnosti sestavit funkční vládu a cokoli prosadit, stejně jako k alibismu a rozředění následné odpovědnosti.

Politika v České republice do značné míry připomíná trvalou volební kampaň, což velmi komplikuje koncepční a dlouhodobé kroky. Prostřednictvím průzkumů a mediální reflexe je každodenně sledována vůle občanů, což se zpětně a poměrně rychle do politiky promítá. Následkem toho jsou nedostatečně zřetelné zájmy, ztráta kontur a labilita mínění voličů.

Je zapotřebí dosáhnout systémových změn, obnovit přirozený střet zájmů a idejí, rozbít existující vazby a posílit přímou zodpovědnost politiků. Mantinely pro provedení zásadnějších reforem jsou díky Ústavnímu soudu velmi úzké a politické shody mezi stranami pro takovéto kroky se bude dosahovat obtížně. Jestliže současný politický a volební systém zůstane v hlavních rysech zachován, zůstanou zachovány i příčiny nestability politického prostředí spolu se všemi negativními dopady na ekonomický a morální stav společnosti.

Politicko-ekonomická situace v Evropě

Situace v Evropské unii je v současné době velice nestabilní (nejvíce za celou její historii), těžko lze tedy spolehlivě předjímat její další dopady na jednotlivé regiony. Krize se dotýká více sfér života, její ideové vyústění podporuje euroskeptická stanoviska ve společnosti, její bezprostřední příčina je však především ekonomická. Tou je dluhová krize v eurozóně, která se postupně šíří od roku 2009.

Její příčinou je vysoký veřejný dluh části eurozóny. Ten je zaviněn především strukturální nesourodostí eurozóny (Eurozóna není optimální měnovou oblastí, nesměřuje k ní a naopak se od ní v poslední době vzdaluje: země jako Portugalsko a Řecko mají nízkou konkurenceschopnost, záporný růst a vysoké deficity zahraničního obchodu). Ukázalo se, že Euro podněcovalo divergenci (přehřívání některých „periferních“ ekonomik a pomalejší růst „jádra“; Eurozóna sice podpořila obchod, ale nezlepšila alokaci kapitálu (kapitál proudil do ekonomik, které sice nabídly vyšší úrokový výnos ale pouze za cenu vyššího rizika).

Další příčinou je institucionální rámec a pravidla fungování unie: předem se nedefinoval způsob řešení krize; nebyl vytvořen institut vystoupení země z EMU. Docházelo též k nejrůznějšímu porušování pravidel v členských zemích, k bagatelizaci problémů a kupování času. Ve fiskální oblasti byly patrné velké strukturální deficity, vysoká míra zadlužení některých zemí, cyklické schodky, rychlé růsty zadlužení, nárazy na dluhové meze a v případě Řecka i pád do dluhové pasti. Dluhovými problémy vynucená fiskální konsolidace krizi dále prohlubuje.

V současné době se těžiště problémů spojených s krizí nachází ve zranitelnosti finančního systému (méně úvěrů, restrukturalizace řeckého vládního dluhu, pomalé snižování finanční páky a oddlužování, nebezpečí dluhové náklady v eurozóně) a v makroekonomických skutečnostech (stagnace růstu v Evropě, vysoké ceny ropy, fiskální konsolidace, procyklické působení rozpočtů).

Ohledně dopadu na Českou republiku, potažmo na Královéhradecký kraj, přetrvávají značné nejistoty ohledně vývoje v eurozóně a dalšího vývoje dluhové krize. Česká ekonomika je velmi závislá na vnějším prostředí, přesto vykazuje jisté příznivé charakteristiky, které mohou podpořit její imunitu. Česká republika má relativně dobré makroekonomické rovnováhy a relativně nízké vnitřní i vnější zadlužení. Dále disponuje stabilním měnově politickým a kurzovým rámcem (pružný kurz vytvářející nárazník proti šokům). Poměrně zdravý je zde též bankovní sektor. Dále samozřejmě ze strany ČR závisí na dalších politických krocích, které budou rozhodovat o míře zainteresovanosti České republiky na této celoevropské situaci. Aktuální hrozby spojené s krizí znemožňují spolehlivější makroekonomické predikce. Lze pouze konstatovat, že další vývoj v regionech České republiky bude i přes výše popsané zmírňující faktory více či méně korespondovat s rozdíly v konkurenceschopnosti jednotlivých zemí EU a eurozóny. Klíčový pro další vývoj bude také další postup při záchraně eurozóny a s ní související politická stabilita v Evropě.

Témata, která s krizí souvisí a u širokých kruhů obyvatelstva se stávají především terčem kritik, jsou nadměrná či špatně zacílená regulace v EU a prohlubování evropské integrace. V tomto ohledu má současná krize nezanedbatelný vliv na veřejné mínění a tím pádem i politické preference mezi obyvatelstvem. Stoupá míra negativního naladění a nedůvěry vůči institucím EU, což ve výsledku brzdí stabilizaci situace v intencích proevropských politických směrů a idejí. Do této problematiky vstupují ještě další témata spojená zejména s kulturní integrací v Evropě projevující se krajně liberálními požadavky na obyvatele členských zemí, vedle toho je hojně diskutovaná problematika imigrantů (její společenský i ekonomický dopad), geopolitická témata a podobně.

Další směřování strukturální politiky EU

V roce 2000 EU spustila ambiciózní "Lisabonskou strategii", podle níž se do roku 2010 měla stát „nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností“. Po pěti letech omezených výsledků vrcholní představitelé EU strategii revidovali. Větší důraz byl kladen na růst a zaměstnanost; členské státy dostaly prostřednictvím národních akčních plánů do svých rukou více odpovědnosti.

V březnu 2008 vedoucí představitelé EU schválili priority na poslední tři roky trvání strategie a pověřily Evropskou komisi, aby začala uvažovat o období po roce 2010. Lídři se rozhodli, že se nebudou zaměřovat čistě jen na růst a zaměstnanost, ale do popředí postavili životní prostředí a občany. Stále intenzivněji se totiž ozývaly hlasy, které poukazyvaly na důsledky změny klimatu, stárnoucí populaci a rozšiřující se sociální exkluzi.

Strategie Evropa 2020 předkládá tři vzájemně se posilující priority:

- Inteligentní růst: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích.
- Udržitelný růst: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje.
- Růst podporující začlenění: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností.

Evropská unie potřebuje vymezit úroveň, které by chtěla dosáhnout do roku 2020. Za tímto účelem Komise navrhuje následující hlavní cíle EU:

- 75 % obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let by mělo být zaměstnáno,
- 3 % HDP Evropské unie by měla být investována do výzkumu a vývoje,
- v oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo cílů „20–20–20“ (včetně zvýšení závazku na snížení emisí na 30 %, pokud budou podmínky příznivé),
- podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, by měl být pod hranicí 10 % a nejméně 40 % mladší generace by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání,
- počet osob ohrožených chudobou by měl klesnout o 20 milionů.

Tyto cíle jsou ve vzájemném vztahu a jsou prvořadé pro dosažení celkového úspěchu. Komise navrhuje převést cíle EU do podoby vnitrostátních cílů a směrů, a tím zaručit, že každý členský stát strategii Evropa 2020 přizpůsobí své konkrétní situaci.

Počítá se, že kohezní politika by měla přispívat k naplňování všech hlavních směrů, které jsou stanoveny následovně:

- Zajištění kvality a udržitelnosti veřejných financí
- Řešení makroekonomických nerovnováh
- Snižování nerovnováhy v eurozóně
- Optimalizace podpory výzkumu, vývoje a inovací, posilování trojúhelníku znalostí a uvolnění potenciálu digitální ekonomiky
- Zefektivnění využívání zdrojů a snížení emisí skleníkových plynů
- Zlepšení podnikatelského a spotřebitelského prostředí a modernizace průmyslové základny
- Zvýšení zapojení do trhu práce a snížení strukturální nezaměstnanosti
- Rozvíjení kvalifikované pracovní síly reagující na potřeby pracovního trhu, prosazování kvality pracovních míst a celoživotní učení
- Zlepšení výsledků systémů vzdělávání a odborné přípravy na všech úrovních a zvýšení účasti na terciárním vzdělávání
- Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě

Regionální politika v České republice

Parametry vztahů samospráv s orgány státní správy a moci jsou definovány Ústavou ČR. Stát může do výkonu samosprávných kompetencí krajů a obcí zasahovat pouze prostřednictvím zákona, a naopak svěřuje krajům a obcím v tzv. přenesené působnosti část výkonu státní správy (v důsledku existence modelu tzv. sloučené veřejné správy). Přes toto vymezení jsou ve veřejné správě České republiky dlouhodobě patrné centralizační tendence. Ty se projevují vzrůstající regulací výkonu povinností krajů a obcí ve sféře jejich přímé působnosti, vedle toho rostoucí zátěží samospráv agendou státní správy.

V České republice již řadu let úspěšně funguje smíšený model výkonu státní správy, ve kterém hrají města a obce velmi důležitou úlohu. Tento model byl zvolen v návaznosti na první a druhou fázi reformy veřejné správy, která probíhala od druhé poloviny devadesátých let minulého století do roku 2003 v souvislosti se vznikem krajů (I. fáze reformy) a zrušením okresních úřadů (II. fáze reformy). V poslední době se objevují snahy některých ministerstev, které narušují systém smíšeného modelu a mají jasně centralizační tendence.

Z bezprostředně ekonomického hlediska se regionu mohou nejvíce dotknout navrhované změny rozpočtového určení daní. U všech obcí v Královéhradeckém kraji má dojít ke zvýšení příjmů. Základní principy navrhovaných změn spočívají v tom, že sdílené daně budou posíleny ze státního rozpočtu o 7 mld. Kč, o které budou sníženy dotační programy obcím financované z národních zdrojů. Dále se změní uplatňovaná kritéria a jejich váhy při výpočtu daňových podílů pro jednotlivé obce – nově se zavádí kritérium počet žáků (váha 7 %), váha kritéria prostého počtu obyvatel bude zvýšena z 3 % na 10 %, kritérium rozlohy katastrálního území zůstává beze změny, na kritérium postupných přechodů tedy zůstává váha 80 % (nyní činí 94 %). V neposlední řadě budou upraveny velikostní kategorie obcí pro výpočet kritéria postupných přechodů mj. s cílem posílit rozpočty nejmenších obcí.

Další plánovanou změnou je úprava výše podílu obcí i krajů na celkovém výnosu sdílených daní, a to tak, aby již schválené úpravy sazeb DPH v příštím roce a v roce 2013 byly z hlediska obecních a krajských rozpočtů neutrální. Podíl obcí na sdílení výnosu z DPH se má 1. 1. 2013 znovu snížit z dřívějších 21,4 % přes současných 19,93 % na budoucích 19,90 %. Rovněž v případě krajů má dojít ke snížení z loňských 8,92 % na 8,28 % k 1. 1. 2013. Přestože tyto úpravy jsou navrhovány s cílem neutrálního dopadu změn sazeb DPH na celostátní úrovni pro obecní a krajské rozpočty je zřejmé, že výdaje rozpočtů územních samospráv v souvislosti se změnou DPH nutně porostou. Přestože vliv na rozpočty jednotlivých obcí se bude lišit podle struktury zajišťovaných služeb, je zjevné, že největší dopad přinese pro výdaje na městskou hromadnou dopravu, opravy bytového fondu, svoz odpadků a samozřejmě na provoz zřizovaných organizací (nejčastěji školy). Totéž bude platit pro rozpočty krajů (provoz škol, nemocnic). Celkově nárůst výdajů poroste s objemem zajišťovaných veřejných služeb, kde je obec či kraj v pozici konečného spotřebitele. Lze tedy očekávat, že i přes předpokládané zachování „rozpočtové neutrality“ stávajících daňových příjmů do krajského rozpočtu, budou významně růst nároky na jeho výdajovou složku.

Stejně negativním jevem je skutečnost, že nastolení konkurenčních či partnerských vztahů mezi centrem a lokálními samosprávami (speciálně kraji) nevychází z té či oné (věcné) interpretace veřejných zájmů, nýbrž je podřízeno stranickým hlediskům. Všechny popsané tendence jsou (přes častou kritiku) velmi rezistentní a změnu v nich by mohl přinést jen silný (společný) tlak reprezentace krajských i obecních samospráv. Pokud jde o národní regionální politiku, de facto neexistuje a nemůže se tedy stát nástrojem strategické koordinace krajů a „centra“. Její absence je přitom alarmující tvář v tvář prohlubující se územní diferenciaci rozvoje ČR.

Ekonomické prostředí

Globální konkurenceschopnost České republiky

Světové obchodní fórum pravidelně vyhodnocuje konkurenceschopnost států na základě komplexního multikriteriálního přístupu sestávajícího z 12 tematických pilířů¹. Sestavovaný index do jisté míry vypovídá také o kvalitě života v dané zemi. Česká republika se v pořadí dle hodnoty tzv. globálního indexu konkurenceschopnosti propadla z 31. pozice v roce 2009 na 38. pozici v roce 2012; stále se však dlouhodobě drží v 1/3 ze všech 142 hodnocených zemí. Ve sledovaném období nastal pozitivní posun oblasti makroekonomické stability, infrastruktury a velikosti trhu. Naopak největší vliv na propad pozice ČR mělo zhoršení v oblasti institucí, která zahrnuje např. transparentnost veřejné správy, délku soudního řízení, vymahatelnost práva nebo míru vnímání korupce. Dále pokračoval pokles v oblasti efektivity trhu práce, klesala kvalita vzdělávací soustavy a zhoršovaly se ukazatele v kategorii inovačního prostředí.

Při porovnání mezi státy, které vstoupily do Evropské unie v roce 2004, dosahuje Česká republika druhých nejvyšších hodnot po Estonsku. Pro kontext je potřeba uvést, že EU jako celek také v posledních 10 letech ztrácí konkurenceschopnost v porovnání s USA nebo některými zeměmi ze skupiny BRICS².

Vývoj jednotlivých dílčích sub-indexů koresponduje s realitou České republiky, která je malou tranzitní otevřenou ekonomikou závislou na exportu, pomalu ztrácející komparativní výhodu levné pracovní síly; kdy přechod ke znalostní ekonomice je brzděn negativními dopady stále neprovedených reforem vzdělávacího, zdravotního, sociálního, penzijního a výzkumně-inovačního systému.

Ekonomická výkonnost

Ekonomická krize uvrhla většinu vyspělých ekonomik v roce 2009 do recese. ČR reagovala hlubším propadem než byl průměr EU-27. V roce 2010 došlo ve většině ekonomik k mírnému oživení a v roce 2011 se růst některých zemí vyrovnal předkrizovým hodnotám roku 2007 (Německo). Strukturálně je hospodářský vývoj zemí EU velmi heterogenní; některé jádrové země jsou v recesi (Řecko, Itálie, Francie s pozitivní nulou, Irsko nebo Portugalsko); v některých je situace díky vyššímu veřejnému dluhu nebo potřebě sanace bankovního sektoru velice nejistá (Španělsko) a jiné členské státy naopak rostou (Estonsko, Bulharsko, Lotyšsko, Polsko, ČR nebo Švédsko). Těžko předvídatelný vývoj Evropské měnové unie (možnost vystoupení Řecka) ztěžuje predikce pro domácí exportéry do zemí EU a celkově je makroekonomický vývoj křehce spjat s vývojem ekonomik, na kterých je Česká republika obchodně závislá. Makroekonomická predikce Ministerstva financí z července 2012 počítá v roce 2012 s poklesem reálného HDP o -0,5 %, v roce 2013 předpovídá mírné oživení a růst HDP +1%.

Veřejné finance

Vysoký podíl veřejného dluhu k HDP je díky následně vynuceným restrikcím brzdou ekonomického vývoje. Nejvíce se tento problém týká Řecka, Itálie, Irska a Portugalska, což jsou země s výše uvedeným podílem vyšším než 100%. Česká republika naopak dosahuje 7. nejnižších hodnot v rámci EU a podíl veřejného dluhu k HDP (41,2% v 2011) je hluboko pod průměrem EU-27 (82,5%). Je otázkou do jaké míry se podaří v současnosti udržet nastoupenou trajektorii snižování schodku

¹ World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2009-2010, 2011-2012

² BRICS = Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jižní Afrika

státního rozpočtu ČR, právě pod vlivem vývoje vnějšího prostředí, kdy se již začínají objevovat konkrétní negativní změny v chování firem a domácností (snižování spotřeby domácností, pokles objemu vybraných daní apod.). Predikce Ministerstva financí počítá s růstem dluhu vládního sektoru na úroveň 44,6% HDP na konci roku 2012. I když veřejné finance ČR mohou být zdravější než v okolních státech, pocítí ČR dopad restriktivní politiky v cílových destinacích svého exportu. To se může projevit poklesem zahraniční poptávky po našem exportu.

Vnější ekonomická rovnováha

Česká republika je jednou z 9 zemí EU-27, které v minulých 5 letech realizovaly kladný čistý export. Saldo zahraničního obchodu má dlouhodobě nejvyšší Německo, Nizozemí a Irsko. Obecně dynamika růstu světového i českého obchodu zpomaluje. Ministerstvo financí však předpokládá, že pokles zahraniční poptávky však bude kompenzován snížením domácí poptávky a což se projeví kladným čistým exportem (vývoz > dovoz).

Globálně dochází ke konvergenci podílu na světovém exportu mezi EU, USA, Čínou a Japonskem. EU si udržuje svůj náskok jen u výrobků vyžadujících nízkou nebo střední kvalifikovanost, zatímco u výrobků vyžadujících vysokou kvalifikovanost je EU podíl na světovém trhu atakován Čínou.

EU stále těží z výhod kvalifikovanější pracovní síly a udržuje si tak mírný náskok v exportu výrobků s vysokým podílem kvalifikované pracovní síly. Naopak propad podílu na EU na světovém objemu exportu s vysokou technologickou náročností ukazuje, že EU v této oblasti svůj náskok za posledních 10 let již ztratila.

Sociální prostředí

Demografické chování

Vnější demografické trendy se velmi často promítají i do demografických tendencí v kraji. Populační vývoj v Královéhradeckém kraji vesměs kopíruje průměrné trendy ČR.

Změny demografického prostředí lze do určité míry předvídat pomocí statistických metod – zpracováním projekcí a prognóz vývoje počtu obyvatel a věkové struktury obyvatel. Tyto metody však nikdy nemohou reagovat na náhlé či nepředvídatelné události jako jsou např. ekonomické krize, politické převraty, válečné stavy, změny v sociálních systémech, epidemie nemocí apod.

Český statistický úřad zpracoval Projekci obyvatelstva ČR v letech 2009 – 2065. Na úrovni EU je zpracována např. Zpráva o stárnutí populace z roku 2009 s horizontem roku 2060.

Podle těchto zpráv je největším problémem ČR a vyspělé části Evropy stárnutí populace. Předpokládá se, že v roce 2065 bude v ČR počet obyvatel starších 65 let tvořit až 1/3 populace, tzn., že jejich podíl se více než zdvojnásobí. Nejrychleji bude přibývat osob nad 85 let. Prodlužovat se bude naděje dožití při narození. Tento fakt s sebou nese nutnost sociálně-ekonomických reforem na úrovních států (např. důchodová reforma, zdravotní reforma).

Předpokládaný nárůst počtu obyvatel bude především díky migračním pohybům a bude silně regionálně diferencovaný. Růst populace lze očekávat jen vcca polovině regionů NUTS 2. Předpokládá se i dočasné zvýšení úrovně plodnosti a zlepšení úmrtnostních poměrů.

Dle projekce EUROPOP 2008 se počet obyvatel v ČR zvýší díky migraci na 10,5 mil. V roce 2021 a poté začne postupně klesat až na 9,5 mil. v roce 2060. Mnohem výraznější však bude trend stárnutí české

populace. V období 2008-2060 se počet obyvatel v produktivním věku sníží o 29,7 % a míra závislosti starších osob (podíl počtu osob nad 65 let k počtu osob v produktivním věku) přesáhne 60 %. Počet zaměstnaných osob pak klesne v letech 2013-2060 o 27,2 %.

Sociální chování

Po revolučních změnách v roce 1989 došlo v ČR k výrazné změně životního stylu a chápání životních hodnot. Obyvatelstvu a především mladé generaci se otevřely nové možnosti ve vzdělávání, cestování a sociálním a volnočasovém vyžití. Tyto možnosti ale postupně vedou ke změnám v sociální struktuře populace. Především je možné hovořit o degradaci rodiny jako základního prvku společnosti.

V důsledku sociálních a ekonomických změn ve společnosti mladí lidé čím dál častěji odkládají vstup do manželství a narození potomků. Počet sňatků se každoročně snižuje a rapidně roste průměrný věk snoubenců vstupujících do prvního manželství. Kontinuálně se zvyšuje podíl dětí narozených mimo manželství. Pokles porodnosti byl v posledních letech o to výraznější, že mateřství odkládají silné populační ročníky ze 70. let. V následujících letech se předpokládá mírný nárůst porodnosti.

Odklad rození dětí souvisí rovněž s destabilizací sociálního prostředí v ČR. Mladé rodiny s dětmi jsou v současnosti vystaveny vysokému společenskému a sociálně-ekonomickému tlaku. Především finanční nároky na zajištění rodiny jsou stále vyšší a pro mnohé rodiny nedosažitelné. Zvyšují se potřeby na bydlení, péči o dítě, zdravotní péči nebo sociální zajištění. Rovněž stabilita trhu práce a poměrně vysoký podíl nezaměstnaných mladých lidí jsou velkým problémem pro společnost.

Vzdělávací systém

Vzdělanost v ČR za posledních cca 20 let výrazně roste. Kontinuálně se zvyšuje podíl obyvatel vysokoškolským vzděláním a podíl obyvatel se středoškolským vzděláním s maturitou. Proti tomu je značný pokles zájmů o učební obory a obory bez maturity. Vzdělanost v ČR je ale stále pod úrovní průměru EU a pod úrovní vyspělých států Evropy.

Vzdělávací systém ČR je poměrně složitý. Existuje zde vysoká diverzifikace škol především středního stupně. V posledních letech dochází k optimalizaci a integraci školské soustavy. Cílem je především úspora finančních prostředků na školy a zároveň zvýšení efektivity jednotlivých škol.

Dobře nastavený systém vzdělávání má rozhodující vliv na kvalitu lidských zdrojů především směrem k uplatnitelnosti na trhu práce. Současný rozvoj vzdělávacího systému je zaměřený především na oblast následného a celoživotního učení. Současné portfolio školské soustavy se potýká především s problémy nedostatku financí pro rozvoj vzdělávání a s nesouladem mezi požadavkem trhu práce a nabídkou studijních oborů resp. kvalifikovaných pracovních sil. V praxi to znamená, že o studijní nebo učební obory, jejichž absolventi na trhu práce chybí, není prakticky ze stran studentů zájem a naopak. Některé studijní obory prakticky vymizely a poptávka po těchto profesích roste (např. kominík).

V následujících letech lze v rámci vzdělávací soustavy ČR očekávat další integraci škol a redukci studijních oborů. Nadále se předpokládá pokles zájmu o nematuritní obory a vzhledem k slabým populačním ročníkům bude problém naplňování nematuritních oborů stále výraznější. Nadále se předpokládá nárůst podílu vysokoškoláka a to především s rostoucí nabídkou bakalářských oborů a možnostmi studia na soukromých VŠ.

Sociální a zdravotní systém

S demografickým stárnutím populace a s nárůstem podílu seniorů ve společnosti kontinuálně

narůstají potřeby na zdravotní a sociální systém. Současné nastavení těchto systémů není připraveno na nárůst podílu seniorů a je nutné provést příslušné reformy těchto systémů.

„Zpráva o stárnutí populace 2009: Ekonomické a rozpočtové projekce za EU-27 v horizontu 2008-2060“ poskytuje přehled o očekávaném demografickém a ekonomickém vývoji a jeho dopadu na veřejné finance v jednotlivých zemích EU.

Zpráva odhaduje nárůst veřejných výdajů v důsledku stárnutí populace v EU o 4,7 p.b. HDP do roku 2060. Na tomto nárůstu se nejvíce podílí růst výdajů na penze (2,4 p.b. HDP), zdravotní péči (1,5 p.b. HDP) a dlouhodobou péči (1,1 p.b. HDP). Dopady stárnutí obyvatelstva na veřejné finance se však v jednotlivých členských zemích značně liší. Dlouhodobé náklady stárnutí populace může ještě navýšit současná krize, která by mohla zapříčinit pokles potenciálního růstu.

V roce 2007 dosahovaly v ČR veřejné výdaje na penze, zdravotní a dlouhodobou péči, příspěvky v nezaměstnanosti a vzdělání celkem 17,9 % HDP. Projekce odhaduje nárůst uvedených výdajů o 0,9 p.b. HDP v roce 2035 a o dalších 4,6 p.b. HDP v roce 2060.

Současná a plánovaná finanční zátěž sociálního a zdravotního systému se musí eliminovat tak, aby tyto systémy byly udržitelné v horizontu několika desítek let a byly připraveny na změnu věkové struktury obyvatelstva.

Technologické prostředí

Technologie, Inovace a konkurenceschopnost

Analýza světové hospodářské aktivity odhaluje postupně se měnící paradigma, spočívající ve změně důležitosti faktorů konkurenceschopnosti. Impulem pro tyto změny je pokračující globalizace a především technologická konvergence mezi západním okruhem a Čínou/Indií. Technologický pokrok Číny již přestává být založen na kopírování a roste využívání nových technologií, roste vlastní výzkumná a vývojová aktivita a s tím i průmyslově-právní ochrana obecně. Motorem konkurenceschopnosti byla dosud kvalita lidských zdrojů a technologická připravenost. S tím jako konverguje vývoj v těchto oblastech, stávají se tyto automatickým požadavkem pro úspěch na světových trzích. Nově tak nabývá na důležitosti schopnost klást důraz na využívání znalostí pro inovační aktivity v globálním měřítku. Což je ovšem podmíněno dokonalou znalostí a monitoringem tržních příležitostí, objevující se globální poptávky a využívání nástrojů předvídání vývoje a trendů. Konkurenceschopnost území tedy bude čím dál tím více určována schopností domácích podnikatelských subjektů tvořit nové nebo být efektivní součástí globálních hodnotových řetězců.

Výdaje na výzkum, vývoj a inovace (VaVal)

Konkurenceschopnost státu úzce souvisí se schopností jednotlivých sektorů provádění vynakládat optimální finanční prostředky na rozvoj výzkumných, vývojových a inovačních aktivit. Podíl výdajů na VaVal k HDP má v ČR dlouhodobě rostoucí trend, ovšem v porovnání s průměrem EU-27 se v letech před hospodářskou krizí pohyboval maximálně kolem 80% průměru EU-27. Objem vynakládaných prostředků je tak stále nedostatečný a cílem všech klíčových hráčů by mělo být zvyšování výdajů při rostoucím tlaku na efektivitu využívání.

Centra OP VaVpI

V současném programovacím období Strukturálních fondů EU je v ČR realizováno několik velkých projektů výzkumných center. Územně je nejvíce projektů realizováno v Jihomoravském, Středočeském a Moravskoslezském kraji. V Královéhradeckém kraji je takový projekt jediný, a to Ovocnářský výzkumný institut Holovousy. Jelikož velká centra mimo Královéhradecký kraj musí splnit podmínky, které negociovala s řídicím orgánem (indikátory, udržitelnost, provozní financování), může vznikat zvýšená poptávka po výzkumných pracovnících z jiných krajů a snaha o napojení těchto center na aplikační sféru z jiných regionů. Tyto přirozené „spádové jevy“ mohou být příčinou odlivu části mozků mimo Královéhradecký kraj a zvýšení intenzity spolupráce části pro-inovačních firem se sídlem v kraji s výzkumnými organizacemi / centry mimo kraj.

Lidské zdroje

Česká republika se jak počtem zaměstnaných ve VaV tak výzkumných pracovníků na 1000 zaměstnanců pohybuje mírně pod průměrem EU-27. Vysoce nad průměrem se pohybují země, jako je Finsko a Dánsko. Z hlediska struktury je patrná snížená poptávka po technických oborech, které jsou ovšem paradoxně důležité pro rozvoj průmyslové základny.

Bariéry přechodu k ekonomice tažené inovacemi

V České republice je stále velmi omezená poptávka po inovacích, a to jak v podnikovém i veřejném sektoru. Firemní poptávku po inovacích mohou pozitivně ovlivnit faktory zlepšující inovační prostředí. Jedná o podporu rozvoje infrastruktury, odstraňování administrativních bariér, služeb venture kapitálu apod. Současný stav generálně determinuje nízkou úroveň transferu technologií v celé ČR. Systémově je třeba měnit mentální nastavení firem a výzkumných organizací tak, aby inovační poptávka firem rostla a zároveň výzkumné organizace uměly lépe nabízet své služby a kooperovat s aplikační sférou.

Výstupy výzkumné základny jsou do jisté míry definovány systémem rozdělování institucionální podpory v České republice, kdy je mnohdy snaze o získání finančních prostředků přizpůsobena produkce inovačních výsledků s vyšším bodovým hodnocením. Je tedy třeba modifikovat stávající systém hodnocení tak, aby bylo motivováno úsilí o excelenci nikoliv o kvantitu.

Na národní úrovni nebyly v minulosti dostatečně úzce vymezeny obory a cíle, které mají být podporovány z veřejných prostředků. Definice priorit byla tak široká, aby pokrývala zájmy všech stakeholderů. S postupujícím úpadkem konkurenceschopnosti se jeví být jasné, že národní výzkumný systém musí zvolit několik konkurenceschopných oborů důležitých pro ekonomický růst ČR a ty podporovat více. ČR je tak malá, že musí být nahlížena jako jeden výzkumný systém, bez snah o regionalizaci inovačních systémů jako izolovaných jednotek. Jedině v synergii/komplementaritě, zaměření na excelenci, analýze světové poptávky a potřeb společnosti lze vidět nástroj udržení inovačních systémů jednotlivých krajů do budoucna.

Národní priority výzkumu

Koncepčně je oblast výzkumu, vývoje a inovací řešena na národní úrovni dokumentem Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009 až 2015. Aktuálně dochází k přehodnocení priorit aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací ve vazbě na potřeby udržitelného rozvoje ČR. Odpovědnost za uskutečňování tohoto opatření má Rada pro výzkum vývoj a inovace

Vláda ČR svým usnesením ze dne 19. července 2012 č. 552 schválila Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.

Nově budou priority stanoveny jako určitý konkrétní předmět státního zájmu, který bude kombinací dlouhodobého cíle a multioborového zaměření, a který bude celospolečensky uplatnitelný a žádoucí, pro jehož dosažení má ČR dostatečné materiální a personální podmínky, který bude v dlouhodobém horizontu řešitelný, a který je dosažitelný prostřednictvím výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Tím dojde k efektivnějšímu využívání veřejných prostředků na účelovou podporu výzkumu, vývoje a inovací, která tak bude lépe odpovídat klíčovým potřebám rozvoje české společnosti. Níže je uveden přehled hlavních priorit.

Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací:

1. KONKURENCESCHOPNÁ EKONOMIKA ZALOŽENÁ NA ZNALOSTECH
2. UDRŽITELNOST ENERGETIKY A MATERIÁLOVÝCH ZDROJŮ
3. PROSTŘEDÍ PRO KVALITNÍ ŽIVOT
4. SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ VÝZVY
5. ZDRAVÁ POPULACE
6. BEZPEČNÁ SPOLEČNOST

Legislativní prostředí

Legislativní situace v České republice

Pro Českou republiku je typická velmi nízká důvěra v právo, nejen pro jeho komplikovaný proces vymahatelnosti, ale i jeho obtížnou srozumitelnost a zejména pro nepředvídatelnost jeho tvorby a aplikace.

V České republice chybí jednotný legislativní systém pro všechny subjekty obdařené legislativní iniciativou. Legislativní iniciativu má podle Ústavy České republiky vláda jako celek, senát jako celek a krajské zastupitelstvo jako celek, ale také jeden jediný poslanec nebo blíže nespecifikovaná skupina poslanců. Má-li stejnou pravomoc jako celá vláda i jeden poslanec jde o zřejmou nevyváženost institutů. Navíc zatímco krajské zastupitelstvo, senát i vláda musí nejdříve návrh zákona předem projednat a přijmout ve formě usnesení, než ho předají Poslanecké sněmovně (v této fázi je možnost zájmových skupin vyjádřit se k připravovanému návrhu), poslanci (skupiny poslanců) předkládají návrh přímo předsedovi Poslanecké sněmovny bez možnosti předchozí veřejné kontroly. U poslaneckého návrhu zákona neexistuje připomínkové řízení a hlasování ve fázi před vznikem samotného návrhu zákona. Poslanci mají také možnost pozměnit návrh zákona v průběhu jednání v Poslanecké sněmovně tak významným způsobem, že většinou pozmění smysl původního návrhu (tzv. komplexní pozměňovací návrhy).

Naprostá většina legislativní činnosti v České republice (zhruba 4/5 celkové činnosti) jsou novelizace již existujících právních předpisů. Novelizovány, ale nejsou všechny zákony rovnoměrně, ale většina novelizací se týká pouze několika zákonů. Zákon o daních z příjmů měl za jedno volební 58 návrhů na

novelizaci a je tu mnoho dalších zákonů, které se pohybují okolo 50 návrhů na novelizaci za jedno volební období.

Potřeba právní regulace často vzniká velmi nahodile na základě politického požadavku, vyskytnutí „ad hoc“ problému, mezinárodního závazku. Dále neexistuje odborné zázemí pro vznik poslaneckých iniciativ. Jednání probíhá většinou na úrovni resortního legislativního odboru. Mezi jednotlivými resortními legislativními odbory neprobíhá žádná koordinace (jeden resort neví, co v legislativě připravuje resort druhý), což způsobuje, že paralelně nezávisle na sobě vzniká více úprav téhož právního předpisu. Na jednotlivé resorty navíc často existuje politický tlak, aby příprava právního předpisu proběhla co nejrychleji a to má mnohdy dopad na kvalitu připravovaného návrhu.

Na žádné úrovni jednání o již vypracovaném návrhu právního předpisu se k tomuto návrhu nemůže vyjádřit laická ani odborná veřejnost. Neprovádí se průběžná analýza dopadů regulace u již platných právních předpisů. Neprovádí se analýza dopadů předložených pozměňovacích návrhů, takže pokud návrh původně sice vyhovoval (byl podle RIA proveditelný a přínosný), tak po schválených pozměňovacích návrzích tyto vlastnosti mohl ztratit a stejně bude nakonec uveden v platnost.

Náprava chaotického stavu českého legislativního prostředí je očekávána jednak skrze přizpůsobení českého právního systému transnacionálního práva, resp. práva EU, v odlišném kontextu pak celkovou kultivací společenských poměrů stále ještě zatížených dědictvím minulých režimů.

Česká republika a evropská legislativa

Ještě před vstupem do Evropské unie 1. května 2004 musela ČR jako nový členský stát přizpůsobit svůj právní řád *acquis communautaire* (veškeré primárněprávní i sekundárněprávní akty Společenství). I po vstupu do EU docházelo každoročně k přijetí desítek až stovek sekundárněprávních norem, které ČR implementovala do svého právního řádu. Zatímco nařízení je akt s přímým účinkem a stává se součástí právních řádů členských států ihned po svém přijetí na úrovni EU a po vstupu v platnost publikací v Úředním věstníku, směrnice je ve lhůtě stanovené obvykle samotnou směrnicí implementována do právního řádu členských států pomocí příslušného vnitrostátního právního aktu. Celkový počet přijatých nařízení mezi lety 2004 a 2011 činil 4527, počet směrnic 686, počet rozhodnutí 6617.

Vedle oblasti sekundárního práva, které je produktem činnosti příslušných orgánů EU, docházelo během dosavadního členství ČR v EU k vývoji také na poli práva primárního, které je sekundárnímu právu nadřazeno. Mezivládní konference v červenci 2007 na základě mandátu schváleného Evropskou radou 23. června 2007 připravila znění tzv. Reformní smlouvy, která se podle místa podpisu 13. prosince 2007 začala nazývat Lisabonská. Bezprostřední dopady na stabilitu českého legislativního prostředí má zejména sekundární právo např. v oblasti celní politiky, regulace ekonomických aktivit (soutěžní právo, normy, ochrana duševního vlastnictví, veřejná podpora aj.) a realizace evropské strukturální politiky.

Lisabonská smlouva přesouvá řadu pravomocí z jednotlivých zemí na orgány EU, některé pravomoci se podobají pravomocem státu federálního typu. Dalším významným momentem je zavedení většinového hlasování (namísto dosavadního jednomyslného), čímž se snižuje hlasovací váha menších zemí, zakládá právní subjektivitu EU. Smlouva též zahrnuje široce pojatou Listinu základních práv EU.

Všechny tyto procesy jsou dokladem toho, že se Královéhradecký kraj jako územněsprávní celek České republiky stává více závislým na legislativních krocích a celkové situaci v rámci celé Evropské

unie. To s sebou přináší některé výhody v rámci společné integrace, spolupráce a stabilizace vlastního legislativního prostředí.

V českých podmínkách lze po zkušenostech s legislativními smrštěmi posledních dekad uvítat mnohé z dílčích, opakovaně navrhovaných filtrů v zákonodárném procesu (povinné podřízení jak vládních, tak mimovládních legislativních projektů metodice hodnocení dopadů regulace, zákaz výroby tzv. komplexních pozměňovacích návrhů, přísná restrikce možnosti urychlených postupů při přijímání zákonů a v určité podobě i princip legislativního stop - stavu).

Zároveň toto podřízení se strukturám EU představuje značná rizika spojená s omezením suverenity a tedy i imunity vůči negativním celoevropským trendům na poli ekonomickém, politickém i kulturně společenském.

Základní legislativa regionální politiky v ČR

Základním prostorovým východiskem pro regionální politiku je článek 99 Ústavy ČR, který vytváří ústavněprávní základ pro existenci obcí a vyšších územních samosprávných celků. Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, potom zakotvuje existenci 14 těchto celků s účinností od 1. 1. 2000. Klíčovými obecnými normami jsou zákony č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), a č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). Z hlediska věcného je zásadní zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (ve znění zákona č. 110/2007 Sb.), tzv. kompetenční zákon, který stanoví jako ústřední orgán ve věcech regionální politiky Ministerstvo pro místní rozvoj. Nosnou normou regionální politiky je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který specifikuje oblasti podpory regionálního rozvoje, vybrané nástroje a působnosti hlavních subjektů. Z hlediska usměrňování rozvojových procesů je důležitá i Politika územního rozvoje ČR dle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Platformou pro prosazování zájmů Královéhradeckého kraje v celostátní politice je v první řadě Asociace krajů ČR. Asociace krajů České republiky je otevřenou zájmovou nestranickou a nevládní organizací, která byla založena na základě zákonů České republiky. Řádnými členy Asociace krajů ČR jsou kraje ČR. Asociace je názorovou platformou, která si klade za prvořadý cíl hájit a prosazovat společné zájmy krajů. Programovými cíli jsou obhajoba společných zájmů a práv krajů sdružených v Asociaci v duchu principů, z nichž vychází Evropská charta místní samosprávy; obhajoba a prosazování společných zájmů krajů v procesu přípravy vstupu České republiky do Evropské unie (tento programový cíl byl již naplněn); vytváření podmínek pro řešení problémů a otázek společných pro členy Asociace; podíl na vytváření podmínek pro vzdělávání členů zastupitelstev krajů, zaměstnanců krajů; pomoc krajům při jejich zahraničních aktivitách.

Environmentální prostředí

Znečišťování

Antropogenní činnosti člověka trvale znečišťují životní prostředí a devastují přírodní hodnoty. Před rokem 1990 v ČR de facto pojem ochrana životního prostředí neexistoval, důsledky masivního znehodnocování krajiny byly zamlčovány a vše bylo směřováno ve prospěch těžkého průmyslu a hutnictví. Po roce 1990 nastal v ČR výrazný zvrát. Poprvé bylo zřízeno Ministerstvo životního prostředí a především v první polovině 90. let nastala doslova legislativní smršť a kampaň za

zkvalitnění životního prostředí. Dopady těchto legislativních úprav mají dlouhodobě velmi pozitivní vliv na zkvalitnění životního prostředí v ČR a jeho krajích. Největší znečištění ovzduší vzniká v ČR z energetiky a průmyslu.

Královéhradecký kraj nikdy nepatřil k nejproblémovějším regionům z hlediska znečištění životního prostředí v ČR. Kraj byl a stále je ovlivňován především dálkovými přenosy znečišťujících látek v ovzduší. K největším zdrojům znečištění ovzduší v okolí patří Pardubická průmyslová oblast, elektrárna Chvaletice a elektrárna Opatovice nad Labem. Jednotlivé provozy dnes již nejsou v důsledku nákladných opatření na zmírnění produkce emisí tak výraznými znečišťovateli a i proto patří Královéhradecký kraj k regionům s relativně čistým životním prostředím. Dálkovými přenosy byly po desetiletí výrazně ovlivňovány lesní porosty především ve vrcholových partiích Krkonoš a Orlických hor. V současné době jsou tyto následky již téměř nepatrné a lesní porosty jsou postupně obnovovány ke své plnohodnotné funkci.

Za posledních 20 let se v ČR podařilo výrazně snížit produkci emisí. Dlouhodobě klesají hodnoty všech základních znečišťujících látek v ovzduší, kromě oxidu uhelnatého a koncentrace jemného poletavého prachu. Na zvyšování znečištění těmito látkami má základní vliv především automobilová doprava. Intenzita automobilové dopravy v ČR i Evropě neustále roste. Po vstupu do EU v roce 2004 se ČR navíc stala velmi výhodnou tranzitní zemí pro nákladní automobilovou dopravu. Obyvatelé mnohých měst a obcí, kde nejsou vybudovány obchvaty, trvale trpí vlivem nadměrné dopravy nadměrným hlukem a vysokou koncentrací splodin. To může mít negativní dopad jejich zdraví. Objem nákladní automobilové dopravy trvale roste. Mírný pokles byl zaznamenán pouze v důsledku ekonomické krize v posledních letech. Bohužel klesá objem nákladní dopravy na železnici, která je mnohem ekologičtější.

Výrazně pozitivně se za posledních 20 let změnila rovněž kvalita povrchových a podzemních vod. Eliminací vypouštění odpadních vod přímo do vodních toků výstavbou obecních i průmyslových čističek odpadních vod. Jejich počet a kapacita se výrazně zvýšila od počátku 90. let a trvale dochází k jejich modernizaci. Jakost vody v řece Labi je na horním toku zařazena do I. třídy, tzn. neznečištěná voda, střední tok včetně přítoků patří většinou k II. třídě. Největším znečišťovatelem na Labi je pardubická průmyslová aglomerace.

Naprostá většina domácností je již napojena na veřejný vodovod a kanalizaci. Znečištění místních toků komunálními výpustěmi je dnes již minimální. Velký rozmach zaznamenávají domácí čističky vody, starší domy mají zbudované alespoň septiky a jímky.

Masivní plynifikací obcí od 90. let bylo dosaženo výrazně vyššího podílu domácností napojených na plyn. Podle předběžných výsledků SLDB 2011 je v ČR plyn zaveden do 66,1 % bytů a 37,7 % bytů ho používá k vytápění.

Dalším negativním vnějším vlivem na kvalitu životního prostředí je produkce odpadů. V evropském světě i v ČR sice dlouhodobě narůstá podíl separovaného odpadu, ale celková produkce komunálních odpadů a průmyslových odpadů se zvyšuje. V rámci nakládání s odpady stále jednoznačně převažuje skládkování. Kapacity některých skládek jsou již vyčerpány a musejí být neustále rozšiřovány nebo budovány nové skládky. Recyklace odpadů sice roste, ale celkový podíl je stále velmi nízký. V rámci odpadů narůstá podíl plastů a nebezpečných odpadů.

Ochrana

V rámci ochrany životního prostředí a ochrany přírody a krajiny jsou v současné době stále častější střety mezi ochrannými a ekonomickými zájmy. V ČR i v Královéhradeckém kraji za posledních 20 let narostl počet chráněných území různého druhu. Vybudován byl nově systém NATURA 2000. Nejprísnejší ochraně podléhají v ČR národní parky (v KHK Krkonošský národní park) a CHKO. Stupeň ochrany je zde velmi vysoký zejména pro zachování přírodního rázu, přírodních zajímavostí, rozmanitosti fauny a flóry a eliminaci škod v krajině. Ochrana přírody má vést ke snižování negativních vlivů na ekosystémy. Jakékoliv narušení přírodních systémů může mít dlouhodobě fatální až nezvratné důsledky.

Ochrana přírody a krajiny je důležitá rovněž pro zachování přirozených procesů v krajině a pro zachování biologické rozmanitosti. Antropogenním narušováním přírodních procesů dochází např. ke vzniku přírodních katastrof. V ČR jsou nejčastější povodně, které mohou být intenzivnější právě v důsledku nevhodného hospodaření v krajině (vymýcení remízků, nevhodná orba) či cíleným narušením záplavových území (např. výstavbou). Dále mají negativní vliv na přirozené odtokové poměry krajiny meliorace a umělé úpravy vodních toků.

Významným problémem v krajině ČR je v posledních letech nadměrný zábor mnohdy kvalitní zemědělské půdy. Nejčastějším důvodem je nová výstavba bydlení nebo budování průmyslových lokalit a zón. Zábory jsou mnohdy zbytečné a nadměrné. Masivní výstavba satelitních oblastí vede k výraznému narušení přírodních procesů. Tato problematika se týká především zázemí velkých měst. Procesem suburbanizace dochází rovněž k výraznějšímu zatížení životního prostředí. Zvyšuje se intenzita dojížděky (především individuální automobilová doprava), vznikají vyšší nároky na přírodní plochy např. lesy, parky apod. Každá masivní výstavba by měla být z hlediska ochrany přírody a krajiny důsledně zvažena.

Velmi negativní vliv na rozmanitost ekosystémů a jejich přirozený chod má zvyšující se fragmentace krajiny např. v důsledku výstavby silnic a dálnic nebo jiných neprostupných celků.

Prevence a cíle

Prevence v oblasti životního prostředí a ochrany přírody a krajiny je velmi důležitá právě častou pro nevratnost špatného rozhodnutí a pro možné fatální následky. Systém environmentálního vzdělávání a osvěty v KHK i v ČR v posledních letech doznal značných změn. Jsou postupně rozšiřovány nejen aktivity EVVO, ale zvyšuje se i počet účastníků. Aktivity EVVO jsou zaměřeny na všechny věkové kategorie. Velmi důležitá je environmentální osvěta především u dětí a mládeže.

Prevence vzniku škod na životním prostředí se týká každého jedince individuálně. Běžný občan zodpovídá za vlastní vlivy na kvalitu ŽP (např. může zvýšit separaci odpadů, snížit znečišťování kanalizačních vod, snížit spotřebu vody, elektřiny, nepoužívat fosilní paliva k vytápění, nevhazovat do kotlů PET láhve a jiné nevhodné předměty, vhodně upravit okolí svého domu, nebudovat nepřirozené bariéry v krajině (např. vysoké betonové ploty), nechodit mimo vyznačené cesty v chráněných oblastech a dbát o čistotu svého prostředí.

Právě snižování energetických potřeb je jednou z klíčových oblastí prevence vzniku škodlivin. Energetická a materiálová náročnost roste a to především v průmyslu.

Postupně dochází k navýšení podílu alternativních a obnovitelných zdrojů energie. Zde je ale nutné věnovat pozornost i jejich negativním důsledkům (např. zábor zemědělské půdy pro budování solárních panelů či větrných elektráren).

Dalším cílem je rozšíření pěstování energetických a technických plodin. Zvýšení produkce biomasy ať už jako paliva pro výrobu tepla nebo složky do biopaliv.